

OCTAVIAN PALER - BETWEEN THE PATRIARCHAL AND THE ARISTOCRATIC LEVEL OF THE NATIONAL CULTURE

Diana Câmpăan, Assoc. Prof., PhD, "1 Dec. 1918" University of Alba-Iulia

Abstract: One of the most important personalities of the contemporary Romanian culture, Octavian Paler, is one of those who frequently explored in his memoirs the necessity of preserving the real values of the national identity. Especially in his works Autoportret într-o oglindă spartă, Deșertul pentru totdeauna and Daniel Cristea-Enache – Convorbiri cu Octavian Paler, the author focused constantly on some topoi related to the migration of values between the patriarchal and the aristocratic (high) levels of culture, not only in his case, but extending the idea to the Romanian culture and its own major identity. That is why we will try to analyze the roots and the stream of conscience that generated his very special position in society, as well his so-called "personal myth": the solitude and its multiple tangled codes.

Keywords: culture, values, tradition, modernity, topoi

În *Bunul simț ca paradox*, Alexandru Paleologu, una dintre rarissimele personalități ale culturii române pe care Octavian Paler le-a menționat în rândul prietenilor, dădea o definiție pe cât de subtilă, pe atât de temerară stării de a fi intelectual rasat, aparținând, adică, regimului elitar-aristocratic al culturii: „A fi intelectual nu e o situație socială sau o meserie, e un mod de a fi pe care-l definește pasiunea înțelegerii, a cunoașterii, deci cu vocația unor aventuri hazardate ale minții și uneori și ale persoanei fizice. Pentru asta trebuie desigur cunoștințe și meșteșug. (...) Comportarea intelectualului e totdeauna creatoare, într-un fel sau altul, chiar dacă nu se manifestă neapărat prin scriere de cărți. Intelectualul trebuie să poată face toate raportările posibile de la viață la cultură și de la cultură la viață. Intelectualul e liber de orice prejudecăți și superstiții, fie ele și cărturărești.”¹ Dacă ne raportăm la o atare aserțiune, întregul construct cultural pe care Octavian Paler l-a instituit ca normă răspunde perfect nucleului identitar în care rezidă semantica de profunzime a intelectualului. Fie că vorbim despre eseistul, memorialistul, romancierul sau analistul socio-politic și cultural Octavian Paler, funcțiile și grația fină a destinului s-au proiectat pe fundalul unei imperioase nevoi de a se adapta la geografia culturală și la timpul istoric de extracție, destinul scriitorului fiind mereu unul aflat la câte o răscruce. Obligat să își asume responsabilitățile unei identități care traversează filonul totalitarismului și este, temperamental, predestinat și orientat să nu facă în fața sistemului politic decât minimele concesii care să-i permită să activeze în sprijinul fraților de breaslă literară, Octavian Paler rămâne, în cultura română, lucidul de serviciu, retras într-un spațiu compensativ pe care și-l asumă cu înfiorare preț de o viață: cel al amintirii și al vocilor interioare. În atari situații, am fi tentați să semnalăm, ca un loc comun, identificarea scriitorului cu un om-spectacol. Nu este cazul lui Octavian Paler, întrucât el are opțiuni atipice, pe care le consacră ca mituri personale de mare forță: el este, prin excelență, introvertitul retras în solitudinile primare, constructive, sistemice, tentat nu să-și comunice rafinamentele, ci să și le șlefuiască prin procese introspective concentrice.

S-a scris relativ elocvent despre asumarea singurătății și Octavian Paler însuși a fost extrem de generos în a se confesa, ritmic, cu privire la codurile propriilor retrageri în zona

¹ Alexandru Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, Ediția a III-a, Cartea Românească, 2005, p. 19.

conștiinței profunde, întoarse către sine. Prea puțin, însă, s-a încercat decodarea rațiunilor pentru care scriitorul optează pentru spațiul-cochilie de tip memorie voluntară. Ne propunem, în cele ce urmează, să punctăm câteva dintre reperele care îl înscriu pe Octavian Paler în seria *intelectualilor-oglină*, care absorb și răsfâng înapoi către societate simbolurile matriciale definitorii nu doar pentru starea individuală de a fi, ci pentru o întreagă societate din care se revendică.

Tentația confesivă a lui Octavian Paler nu este, credem noi, un simplu instrument de armonizare cu lumea, care ar înlocui gravele abateri (recunoscute de scriitor) de la principiile așezării de sine ca om al societății, veșnic în dialog, veșnic obligat *să se comunice*. Din această perspectivă, Octavian Paler semnează evidente gesturi de frondă, de vreme ce starea cea mai benefică a ființei sale a fost, din copilărie până la senectute, însingurarea în mici universuri compensative în care orice realitate purtătoare de mască – de la oameni la stări – nu avea acces. Pentru Octavian Paler, confesiunea are rol curativ, ține de igiena socială și intelectuală extinsă dinspre individual către macrosocial, toate luările sale de atitudine, semnalele de alarmă, introspecțiile și mesajele cu fond filozofic privitoare la oscilațiile istoriei și la tribulațiile timpului politic fiind de natură să avertizeze, din interior, asupra unor grave clivaje iscate în destinul civilizației. De altfel, scriitorul mărturisește, punctual: „...am încercat să rămân decent într-o istorie indecentă...”².

Pe acest fond, ne propunem să descifrăm câteva dintre cercurile confesiunii care îl plasează pe Octavian Paler în seria intelectualilor care își asumă, conștient și programatic, traversarea pragurilor culturale dinspre arhaic și rustic, către aristocratic și rafinat. Se topesc, în personalitatea sa, semne care, aparent, pentru omul de cultură rutinat, nu mai pot fi conciliate. Octavian Paler are, însă, vocația concilierii falselor dihotomii culturale tocmai pentru că fondul său stă sub matricea paradoxului: de la copilul de țărani autentici din inima Țării Făgărașului, retras și temător, până la intelectualul forjat într-un București pe care nu și-l poate asuma ca pe un spațiu-cuib în ciuda îndelungatei șederi în epicentrul fenomenelor culturale, scriitorul se zbate într-un lung șir de incertitudini pe care nu le poate aplană decât aplicând asupra lor judecăți de valoare necosmetizate, sincere și robuste.

Starea confesivă impune, prin Octavian Paler, o normă inedită: logaritmul după care amintirile se cern și îmbracă forma mărturisirilor nu ține nici de protocolul cronologiei, nici de memoria involuntară, nici de hazard. Confesiunea are, de fiecare dată, funcție de libație, purifică sinele și instanța (individ sau societate) care o receptează. Proiecțiile identitare instituie principiile oglinzii, extinzându-le dincolo de conștient, către substraturile cele mai adânci ale conștiinței, recuperând de pe retină nu atât imagini disperate, cât simboluri: „La mine, memoria se comportă ca o prostituată. Mi-a oferit, de fiecare dată, ce-am dorit să găsesc în ea. Sau, cel puțin, așa s-a întâmplat până acum. Mă revăd într-o odaie mică, sărăcăcioasă, cu lut pe jos, fără sobă, cu o lampă de gaz pe o măsuță rotundă. Afară, noaptea căzută peste periferiile cartierului Ferentari. Din când în când, loveam cu o lingură de lemn în pălăria metalică a unui ceas deșteptător, pentru a-mi birui somnul, neavând un reșou la care să-mi fac o cafea. Așa mi-am pregătit examenele, patru ani, la Litere, la Drept și la Filosofie. (...) Așa îmi explic că, pe lângă întâmplări disperate, îmi amintesc, mai ales, stări, senzații. Cred că aş putea să înșir câteva mii de mirosuri ale ierbii, în funcție de ceasurile zilei, de ploaie, de soare,

² Daniel Cristea-Enache, *Convorbiri cu Octavian Paler*, Editura CORINT, 2007, p. 178.

de anotimp, de pământ, de umbră, de vecinătatea unui râu, de înălțime, de gradul de umezeală ori de uscăciune. Verile și toamnele petrecute pe Calea Secii m-au făcut expert în studiul luminii și al norilor aducători de furtună sau de grindină. Aș putea deosebi și acum, bănuiesc, cu ochii închiși murele oloage de murele crescute în tufe, foșnetul unui fag de foșnetul unui brad. În schimb, multe din cele trăite s-au estompat, lăsând în urmă goluri, ca într-o pădure arsă pe jumătate. Această descoperire mă obligă să admit că memoria mea seamănă acum cu o oglindă spartă, care-mi restituie numai frânturi de viață”³. Scriitorul are o uriașă capacitate de a nu rata detaliul, este predispus să convertească simpla amintire în parabolă sau alegorie, permițând codurilor inaugurale ale ființei să fuzioneze într-o structură elaborată, limpezită prin judecata de valoare a actantului: „Așa îmi explic că, pe lângă întâmplările disparate, îmi amintesc, mai ales, stări, senzații. Cred că aș putea să înșir câteva sute de mirosuri ale ierbii, în funcție de ceasurile zilei, de ploaie, de soare, de anotimp, de pământ, de umbră, de înălțime, de gradul de umezeală ori de uscăciune. Aș putea deosebi și acum, bănuiesc, cu ochii închiși murele oloage de murele crescute în tufe, foșnetul unui fag de foșnetul unui brad. În schimb, multe din cele trăite s-au estompat, lăsând în urmă goluri, ca într-o pădure arsă pe jumătate. Această descoperire mă obligă să admit că memoria mea seamănă acum cu o oglindă spartă, care-mi restituie numai frânturi de viață”⁴. Timpul rememorării este marcat, cu fidelitate, de centrul care polarizează esența; fie că vorbim de imaginea mamei prinsă în starea contemplativă care o plasează în fondul celei mai demne filozofii de viață („E amiază, e vară, suntem la seceriș și ne odihnim pe răzor, în umbra unui măceș. Alături, tata s-a lăsat pe spate, să ațipească puțin. Mama privește grâul în tăcere. Poartă o pălărie de pai, înnegrită de ploi, cu șnurul trecut pe sub bărbie, și are obișnuita ei expresie gravă, pe care nimic nu i-o tulbură și nimic n-o îndulcește. Își acoperă gura cu palma, simbolic parcă. Mama a tăcut mai mult decât a vorbit. De câte ori mă gândesc la ea, îi aud întâi tăcerea, abia apoi îi revăd chipul. Nu cred că mi-a dat mai mult de trei, patru sfaturi în toată viața. Și toate aveau același înțeles: să fac numai ceea ce se cuvine”⁵, fie că este resemantizat însuși principiul copilăriei ca stare de grație cu funcție regală, fluxul mărturisirii este marcat, la Octavian Paler, de o inimitabilă blândețe care permite lumii să își păstreze simplitatea și, implicit, valoarea: „Probabil, așa se explică faptul că, abia mai târziu, copilăria capătă o aromă de mit, de pace "preistorică", așa zice. Copil fiind, eram mai aproape decât acum de ceea ce spune sfântul Augustin, că în eternitate nimic nu curge, totul este prezent. Bătrânii din Lisa mi se păreau ultimii bătrâni. Nici o clipă nu mi-a trecut prin minte că, la rândul lor, părinții mei vor îmbătrâni. Acum, întreaga copilărie îmi apare ca un univers naufragiat din care am supraviețuit numai eu. Și poate de aceea vraja copilăriei e chiar mai greu de lămurit decât moartea. Timpul nu reprezenta atunci nimic, nu exista pentru mine, iar lumea începea cu Lisa și sfârșea cu Lisa. Dacă las deoparte Făgărașul, nu-mi amintesc să-mi fi păsat vreodată de ce se întâmpla în afara ei”⁶.

Ceea ce surprinde, însă, constant, este orientarea clară a memorialistului către reamintirea lumii arhaice, cu intenția vădită de a recupera sărbătoreșul și funcțiile apotropaice ale gesturilor ancestrale, cele care compun, în miezul ordinii cosmice, grila de

³ Octavian Paler, *Deșertul pentru totdeauna*, Editura Albatros, 2001, p. 38-39.

⁴ Octavian Paler, *Autoportret într-o oglindă spartă*, Editura Albatros, București, 2004, p. 17.

⁵ *Ibidem*, p. 140.

⁶ Octavian Paler, *Deșertul pentru totdeauna*, ed. cit., p. 138-139.

valori autentice, neperisabile în esența lor dar, fatalmente, re-stilizate de fiecare timp cultural: „În înțelesurile ei adânci, **regalitatea** copilăriei (s.n., D.C.) e, însă, de o riguroasă exactitate și în cazul meu. Înainte de Crăciun, mama spăla cu leșie podeaua, chinându-se să curețe praful intrat în fibra scândurilor. Apoi, scotea din lavițe hainele cele mai bune. Și nimic nu se compară, în mintea mea, cu tihna limpede a acelor zile. Soba de tuci duduia, răspândind o căldură plăcută care secera florile de gheață apărute noaptea în ferestre. După ce-și termina treburile, tata își lua ochelarii cu ramă de sârmă și se apuca de citit, în vreme ce eu mă căzneau să ghicesc cum funcționa ceasul deșteptător, care zornăia din toate măruntaiele de câte ori ciocănelul lovea pălăria de metal. Mirosul de cozonaci l-am descoperit după ce am venit în București. Casa noastră mirosea, de sărbători, doar a pâine abia scoasă din cuptor. Cu toate acestea, nu pot să mă gândesc la sărbătorile din Lisa altfel decât ca la o poveste. Ele erau altceva decât sunt sărbătorile la oraș. Erau **o stare**”⁷.

Traversarea palierului dintre cultura rustică și cea aristocratică presupune, pentru Octavian Paler, identificarea nu doar a pragurilor, ci și a fondului comun, cel care face posibilă așezarea simultană în două registre diametral opuse, conciliabile la nivelul intelectului și al spiritualității. Avertismentul scriitorului este clar: a te hazarda să crezi că arhaicul și aristocraticul culturii se opun și se refuză reciproc înseamnă a te plasa într-o gravă eroare specifică modernității – cea a preferinței orgolioase pentru surogate și artefacte private de miezul tradiției, găunoase și reci, specifice consumismului. Dacă produsul culturii moderne este instabil și etern modificabil, tot ceea ce ține de tradiție este autentic, stabil și ancorat în valoare. Desigur, scepticii de gardă s-ar putea grăbi să-l situeze pe Octavian Paler în seria tradiționaliștilor inadaptați modernității, lăsând să circule libere doar nostalgiile fără substanță. Însă întreaga operă memorialistică aduce la suprafață tocmai justificarea opțiunii, nelăsând loc superficialității analitice. Scriitorul nu lasă niciodată loc de confuzii, își construiește opțiunile cu dibăcia celui care simte că numai odată cu sesizarea și înțelegerea traumei devine posibilă vindecarea. Este rațiunea pentru care, obsesiv, în toate scrierile sale memorialistice, inclusiv în jurnalele de călătorie, Octavian Paler optează, tranșant, pentru evidențierea codurilor culturii arhaice și, complementar, ale adevăratului aristocratism, cel care se revendică, necesarmente, din tradiție. Plasarea sinelui se face exact pe podișca ontologică dintre satul-cuib și civilizația-gazdă, obligatorie fiind conștientizarea condiției de personaj *politropos*: „Și, totuși, ce mi-a rămas? Îmi e destul de greu să explic. Pe de o parte, sunt convins că firea mea mi-ar fi creat serioase dificultăți în Lisa. Trebuia ori să-mi înăbuș sentimentele, pentru a nu mă face de râs, ori să mă însingurez, ceea ce într-un sat e mult mai greu decât într-un oraș. Pe de altă parte, afectiv, voi depinde mereu de acel sat. Și de modul lui de a pune în centrul vieții niște valori nefacultative, altele decât clasicele dulcegării din poveștile cu țărani idilici. **Tot ce există în mine ca seriozitate provine din lumea copilăriei** (s.n., D.C.). Probabil, inclusiv lipsa de umor care mă face să nu pot gusta bășcălia, utilizată cu dezinvoltură în București pentru transformarea *catastrofelor* în *fleacuri*”⁸.

Preferința pentru toposul satului primește, la Octavian Paler, nuanțe blagiene: prin excelență, satul românesc (topos personalizat) este deținătorul stării mitologice primare. Mitul stăruie numai acolo unde codurile sale rămân fertile și sunt acceptate ca potențiale generatoare

⁷ Octavian Paler, *Deșertul pentru totdeauna*, ed. cit., p. 140-141.

⁸ Octavian Paler, *Autoportret într-o oglindă spartă*, ed. cit., p. 57-58.

de mister. Pentru Octavian Paler, un atare topos este satul Lisa, cu realitatea lui transmutată în fluxul conștiinței autentice nepericlitată de istorie și sacralizată prin capacitatea scriitorului de a-i reactiva, hierofanic, simbolul: „Experiența trăită de mine, până la unsprezece ani, a unei vieți în afara istoriei, este cu neputință azi, inclusiv pentru copiii de la țară. Istoria a dat buzna până și în mănăstiri, cu ajutorul telefonului, al ziarelor, al televizorului. Omul se naște, deja, prăbușit în istorie, pregătit să depindă de ea, nu mai trece, nici copil, printr-o perioadă preistorică. De cum deschide ochii, se familiarizează cu lumea. Chiar și miracolele s-au mutat din natură în tehnică, iar cerul e interesant doar pentru astronomi. Or, cu cele vreo trei sute cincizeci de case ale ei, Lisa era, prin deceniul al treilea din secolul XX, o așezare aproape închisă, ca așezările medievale. Unica ei deschidere reală era spre munte. Ce se petrecea în afară, în istorie, cu excepția războaielor, nu conta, se întâmpla parcă pe o altă planetă. Cerul reprezenta o sursă de evenimente zilnice înfinit mai importante, deoarece cartofii puteau putrezi în pământ din pricina ploilor, fânul nu se usca, dacă nu era soare, iar o grindină putea zdrobi lanurile de grâu și de secară din care oamenii își obțineau pâinea”⁹.

Totuși, luciditatea memorialistului și onestitatea intelectualului rasat nu-i permit supralicitarea. Universul rustic este perceput cu toate nuanțele lui, adesea dihotomice, încadrându-l, adică, în firescul mitologic, cel care permite amalgamarea contrariilor din nevoia limpezirii semnelor. Îndepărtarea, în timp, de momentul trăirii, presupune aplicarea unei judecăți obiective: „Aceste întâmplări — și altele — care-mi stârnesc un surâs melancolic pot da o impresie greșită despre legătura mea sentimentală cu Lisa. Nu cred că mă înșel dacă afirm că ele par să semene cu o realitate comună intelectualilor români plecați din sate, înainte de al doilea război mondial. Or, spre deosebire de alții, eu nu mai sunt sigur că viața mea interioară are un "centru" căruia i-am rămas fidel. Bineînțeles, nu mă pot gândi la Lisa ca la o localitate, ci ca la temelia ființei mele. Și mi-ar fi imposibil să vorbesc despre copilăria mea altfel decât ca despre partea mea de paradis. Trebuie să recunosc, însă, că acest paradis mirosea nu numai a frunză de nuc și a fân încins, ci și a rachiu prost. Și că am trăit, cumva, schizofrenic, pe două planuri, încă de atunci, deoarece am copilărit într-o lume pe care grijile și existența dură o obligau să disprețuiască slăbiciunile, să fie chiar brutală când interesul material era în pericol. Bărbații pe care îi admiram, căroră doream să le semăn, mânuiau mai bine toporul decât vorbele despre sentimente, iar asta mă complexa”¹⁰.

Noblețea memorialistului constă tocmai în capacitatea sa de a se situa în căutare, pe prag, între coduri, veșnic cochetând cu mitul dar asumându-și, deopotrivă, cu măsură, calea sa ca ființă socială: „Pot spune, fără să exagerez, cred, că m-am născut demodat. Prea sentimental pentru Lisa. Și prea conservator pentru București. Prea puțin suplu, ca să mă pot adapta, și prea sensibil, ca asta să nu mă coste. Mi-a rămas și azi ceva de țăran sub lustrul citadin și, probabil, în adâncul melancoliilor mele am păstrat aroma ploilor din Lisa, rămasă ca umezeala în copacii bătrâni crescuți în locuri ferite de soare. Cu toate acestea, de câte ori vreau să mă întorc la identitatea mea, mă încercă sentimentul tulbure că nu sunt nicăieri întreg. Am copilărit între bărbați care băteau cu pumnul în masă, la cârciumă, sau aruncau brazii în car, în pădure, cum ai arunca un vreasc, fără ca experiența aceasta să-mi fie de folos.

⁹ Octavian Paler, ed. cit., p. 112-113.

¹⁰ *Ibidem*, p. 45.

M-a făcut doar să-mi dau seama că-mi lipseau calități importante pentru a fi un adevărat bărbat, potrivit normelor din Lisa, și să mă simt rău construit”¹¹.

Timpul istoric, traversarea dinspre rustic către modern a creat falii și, fatalmente, dacă satul tradițional nu s-ar fi păstrat nealterat pe retina memoriei, ar fi căzut, la rându-i, în capcana culturii-surogat. Numai că memorialistul optează pentru satul mitologic eternizat prin activarea emoției, protejându-i imaginea de factorii externi, mutilanți și opresivi. Între rustic și modern, traversarea se face cu instrumentarul istoriei și Octavian Paler știe că plonjonul ființei tradiționale în istorie presupune, sincron, căderea din mit: „Una din cauzele pentru care omul nu mai gândește azi în mituri e că trăiește prea aproape de istorie. E terorizat și obsedat de ea. Invadat de ea”¹². Această direcție de deplasare a culturii dinspre starea mitică spre civilizație și modernitate îi creează autorului un permanent frison, dată fiind preferința lui pentru ritmurile clare, ancestrale, pentru normă și bună rânduială axiologică; tot ce este improvizat subminează stabilitate etică și estetică a lumii, așa încât opțiunea memorialistului este tranșantă, amar-ironică în subteranele ei: „Fuga în mitologie m-a ispitit totdeauna. Probabil, nu din pasiune, ci dintr-un soi de lașitate. E mult mai simplu să te descurci cu zeii decât cu oamenii”¹³. De aici – refuzul culturii așa-zis civilizate și prioritara așezare în ancestralul și rusticul culturii neaoșe: „Pesemne, nu mă ispитеau noutățile, nici nu s-a întâmplat să îmi deschidă cineva ochii asupra lor. (...) Ce știu e că m-am șlefuit greu. Am învățat să-mi pun cravată abia la șaisprezece ani, iar într-o sală de teatru am pătruns și mai târziu. Procesul „urbanizării” mele a fost lung. Am purtat, multă vreme, cămăși țărănești și un suman cernit făcut de un croitor din Lisa”¹⁴.

Ne-am îngădui să spunem că aceasta este grila valorică sub care sunt rânduie semnele culturii aristocratice. În subsidiar, sunt păstrate nealterate semnele patriarhalului și nu ne miră linia care desparte, la nivelul imaginarului creator al lui Octavian Paler, cultura înaltă de cultura periferiilor: „Singura mea scuză ar fi că am rămas de la «băiatul din Lisa» măcar cu atât. Mi-l pot imagina pe Dumnezeu ascultând cum se trezesc sevele pământului primăvara, dar nu mi-l pot imagina, în ruptul capului, ducându-se la Înviere cu un telefon mobil”¹⁵.

Ironiile se despart, însă, întotdeauna, la Octavian Paler, de lamentațiile înguste. Confesiunile sale alertează și ating centrii nevralgici ai civilizației contemporane, cu atât mai mult cu cât perspectiva este a intelectualului rafinat în epicentrul propriei culturi și trecut, în răstimpuri, prin condiția călătorului care se îmbogățește prin învecinarea cu spații culturale dintre cele mai sofisticate, de la cel al Greciei antice până la toposurile hipertehnologizate ale Americii. Concluzionând, reținem, dintr-un interviu acordat lui Daniel Cristea-Enache, următoarea premoniție: „Prostul-gust – spunea Paler – n-are nevoie azi de profesori. E în predispozițiile epocii. Îmi permit să vă atrag atenția că pasiunea pentru manele n-a venit cu tancurile, cum a venit comunismul. Nu ne-a impus-o nimeni. (...) Manelele au prosperat și vor prospera în continuare, transformând, mă tem eu (în calitatea mea de pesimist înrăit),

¹¹ Octavian Paler, *Deșertul pentru totdeauna*, ed. cit., p. 74-75.

¹² Octavian Paler, *Autoportret într-o oglindă spartă*, ed. cit., p. 60.

¹³ Daniel Cristea-Enache, *Convorbiri cu Octavian Paler*, ed. cit., p. 280.

¹⁴ Octavian Paler, *Deșertul pentru totdeauna*, ed. cit., p. 257.

¹⁵ Daniel Cristea-Enache, *Convorbiri cu Octavian Paler*, ed. cit., p. 317.

fosta țară a doinelor într-o mahala, fiindcă plac. Nu mai lipsește decât să ne decidem să facem din manea imn național”¹⁶.

Așadar, plasarea de sine a intelectualului pe pragul obligatoriu dintre cultura esențială, tradițională și mecanismele culturale impuse de timpul modernității infuzează și atrage, complementar, statutul de analist lucid, care își permite să emită, în regim de urgență, sentințe valide. Cultura înaltă, autentică, aristocratică nu rezidă – crede Octavian Paler – în competența de a te adapta interior la timpul istoric, ci în capacitatea de a-ți locui interiorul fără concesii și de a-ți asuma riscul căderii din norma ideologică a epocii prin simpla orientare către substratul mitic autohton al culturii de extracție. Destinul personal are rang de model de netăgăduit al zbaterii lucide și echilibrate între „ruralul” și „urbanul” culturii: „Sentimental, voi depinde mereu de un sat. Nu mă voi putea alătura niciodată celor care îi dau zor cu disprețul lor "urban" împotriva civilizației noastre agrare, deși cunosc limitele acestei civilizații mai bine decât ei. Crescut într-o lume unde timpul nu era linear, ci întors asupra lui însuși, iar istoria nu avea nici un înțeles decât pe vreme de război, sunt mai în măsură să-mi dau seama că ea a oferit românilor un "specific", fie și depășit. Căci și "veșniciile" expiră. Simt nevoia să reiau ideea că Dumnezeu e țăran. Un Dumnezeu burghez mi se pare, din multe motive, o blasfemie. Un Dumnezeu intelectual mi se pare un nonsens. Cum să aibă Dumnezeu dubii? În schimb, mi-l pot închipui pe Dumnezeu ascultând cum se trezesc sevele pământului primăvara. Noptile de Înviere, în București, au ceva de chermeză, vag religioasă. E adevărat că despre "cerul înstelat de deasupra noastră" am învățat, la filosofie, în București. Dar de văzut nu l-am văzut niciodată aici. E o amintire dintr-o vreme în care habar n-aveam de metafizică”¹⁷.

„Cât sentiment al trecutului, atâta existență actuală”¹⁸ ar spune Alexandru Paleologu, rotunjind demersul nostru hermeneutic.

Bibliography:

- Cristea-Enache, Daniel, *Convorbiri cu Octavian Paler*, Editura CORINT, 2007
Paler, Octavian, *Autoportret într-o oglindă spartă*, Editura Albatros, București, 2004
Paler, Octavian, *Aventuri solitare. Două jurnale și un contrajurnal*, POLIROM, 2008
Paler, Octavian, *Deșertul pentru totdeauna*, Editura Albatros, 2001

¹⁶ Daniel Cristea-Enache, *Convorbiri cu Octavian Paler*, ed. cit., p. 57

¹⁷ Octavian Paler, *Deșertul pentru totdeauna*, ed. cit., p. 303-304

¹⁸ Alexandru Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, ed. cit., p. 57.